

Wrocław, 19.04.2025 r.

dr hab. Martyna Pryszmont, prof. UWr

Pracowania Metodologii Badań nad Edukacją

Zakład Edukacji Dorosłych i Studiów Kulturowych

Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Dagmary Góreckiej pt. „Znaczenie miejsca i cierpienia w procesie konstruowania tożsamości w biografii Ryszarda Riedla” napisanej pod kierunkiem Pani Promotor Prof. dr hab. Mirosławy Nowak-Dziemianowicz

Przedłożona do recenzji praca doktorska jest niezwykle interesującym studium poświęconym biografii Ryszarda Riedla. Najważniejszymi kategoriami, wokół których Autorka dysertacji (re)konstruowała¹ biografię jest „miejsce” i „cierpienie”. Praca pogłębia wiedzę w zakresie praktyk badawczych skoncentrowanych na biografii artystów i twórców kultury popularnej (także w kontekście biografistyki muzycznej w Polsce), co uważam za nowatorskie w polskiej pedagogice. Postać Ryszarda Riedla – ikony polskiej muzyki rockowej, może być źródłem uczenia się z biografii artysty, także w perspektywie

¹ (Re)konstruowanie biografii oznacza jej ponowne odczytywanie i rozumienie. Jest próbą jej interpretacji w nowej, autorskiej perspektywie.

międzypokoleniowej. Autorka pracy, świadoma tego wyboru, zwraca na to uwagę we wstępie swojej pracy:

Chciałam bowiem ukazać postać człowieka, osoby znanej, niejako w „nowym świetle”, odczytać tę biografię w sposób, który po pierwsze byłby nowatorką wobec tego, co już zostało napisane, uzupełniając powstałą już wiedzę z tego zakresu, a więc teorie (...)

W dalszej części recenzji omówię kolejne części pracy mając na uwadze dyskusję na temat przyjętych przez Autorkę rozwiązań teoretycznych, metodologicznych i empirycznych.

We wstępie swojej dysertacji Autorka omawia najważniejsze przesłanki podjętego tematu; ukierunkowana jest na (z)rozumienie, opisanie oraz przedstawienie nietuzinkowej historii życia Ryszarda Riedla w świetle założeń metody biograficznej. Szczególnymi obszarami analizy uczyniła „miejsce” i „cierpienie”, które odgrywają istotną rolę w kształtowaniu tożsamości jednostki oraz w jej doświadczeniach życiowych. W biografiach, analiza miejsca i cierpienia pozwala zrozumieć, jak te elementy wpływają na rozwój osobisty, decyzje życiowe oraz relacje z innymi. Są one kluczowe dla zrozumienia ludzkiej kondycji i sposobu, w jaki jednostki radzą sobie z wyzwaniami życia.

Struktura rozdziału pierwszego pt. „Biografia jako źródło wiedzy o człowieku” jest przejrzysta i spójna. Rozdział stanowi solidne wprowadzenie do problematyki biografii jako narzędzia poznawczego, jednocześnie otwierając przestrzeń do refleksji nad jej funkcjonowaniem w naukach społecznych. Omówione w rozdziale zagadnienia wskazują, iż Autorka pracy zamierza przeanalizować biografię nie tylko jako tekst czy narrację, ale jako złożone narzędzie poznawcze. Pani Dagmara Górecka podeszła do nich systematycznie

skupiając się zarówno na ogólnej refleksji nad biografią jako źródłem wiedzy, jak również omawiając szczegółowe wątki dotyczące tradycji badawczej metody biograficznej. W podrozdziale 1.2 Autorka precyzyjnie omawia różne aspekty biografii – od metody biograficznej i poznawczego statusu, przez jej wymiar kulturowy i temporalny (czas i miejsce w biografii). Włączenie perspektywy lingwistycznej ukazuje interdyscyplinarność podejścia biograficznego. Ostatni podrozdział pierwszej części pracy dotyczący biografii jako opowieści w kulturze popularnej, stanowi wartościowe dopełnienie podjętych rozważań i interesujące wprowadzenie do biografistyki muzycznej.

W rozważaniach Autorki na temat biografii pojawia się także ujęcie andragogiczne, co uważam za adekwatne w kontekście podjętej problematyki badawczej. Myślę, że uzupełnieniem zaprezentowanych refleksji skoncentrowanych na biografii byłoby odwołanie się do „Łódzkiej Szkoły Biograficznej”, którą współtworzą znani pedagodzy, andragodzy i gerontolodzy. W kontekście tych rozważań, szczególnie wartościowa wydaje się perspektywa uczenia się z biografii własnej i innego. W tym ujęciu, poszukując obszarów i kontekstów uczenia się jednostki z biografii, skoncentrować się można na dwóch ujęciach:

1) biografii jako źródle przedstawiającym uczenie się artysty z biografii własnej (por. Dubas, Świtalski, 2011b; Demetrio, 2000);

2) biografii, z której uczą się inni, tj. zarówno sam artysta, który przedstawia historie życia różnych osób, a także odbiorcy i uczestnicy jego twórczości, na których oddziałuje biografia muzyka oraz przedstawione historie znaczących innych (por. Dubas, Świtalski, 2011a; Skibińska, 2009).

Zaproponowane ujęcie może posłużyć jako perspektywa analizy edukacyjnego potencjału biografii artysty z uwzględnieniem różnych, przecinających się dyskursów (re)konstruujących historie życia i twórczości artysty.

Innym ujęciem, który mogłoby urozmaicić rozważania Autorki w tym rozdziale jest perspektywa auto/biograficzna w ujęciu Nod Miller, która zauważa:

„Mówiąc o auto/biografii, L. Stanley zwraca uwagę na wzajemną relację pomiędzy konstruowaniem własnego życia przez autobiografię a konstruowaniem życia innych za pomocą biografii. Wynika z tego, iż pisząc o sobie nie mogę nie czynić odniesień do życia innych. Tym samym tworzę ich oraz ich biografie, a w konstruowanym przeze mnie obrazie zawiera się i odbija historia mojego własnego życia i zajmowana przeze mnie pozycja społeczno-kulturowa” (Stanley 1993; za: Miller 2024, s. 122).

Zastanawia mnie, czy możliwe jest przyjęcie tej perspektywy w kontekście analizy biografii Ryszarda Riedla, biorąc pod uwagę zarówno aspekt pisania o sobie przez artystę, jak również odczytania tej biografii przez Autorkę niniejszej dysertacji.

Rozdział metodologiczny rozpoczynają obszerne i pogłębione rozważania skoncentrowane na wybranych tradycjach metodologicznych, a następnie opisie metod badań. W tej części pracy uwidaczniają się zarówno wpływy nurtów i teorii socjologicznych, jak i pedagogicznych oraz psychologicznych, co świadczy o interdyscyplinarności zagadnienia biografii i praktyk badawczych skoncentrowanych na jej (re)konstrukcji, a także erudycji Pani Darmary Góreckiej. Autorka odwołuje się m.in. do koncepcji Fritza Schütze, tradycji fenomenologiczno-hermeneutycznej, symbolicznego interakcjonizmu, pedagogiki miejsca oraz przywołuje różne praktyki badawcze w obszarze badań biograficznych. Wszystkie ujęcia mieszczą się w paradygmacie interpretatywnym stanowiąc spójną podstawę dla jakościowych praktyk badawczych. Autorka, ze znawstwem literatury przedmiotu, odwołuje się do tych różnorodnych źródeł

teoretycznych ukazując i uzasadniając tym samym istotne podstawy swojej perspektywy metodologicznej. Z uwagi na wielość prezentowanych nurtów, teorii i koncepcji, zachęcałabym Autorkę to bardziej szczegółowego ustrukturyzowania rozdziału metodologicznego. Zebranie tak istotnych treści w dwóch podrozdziałach, tj. w „2.1 Przyjęte założenia badawcze” oraz „2.4 Metody badań” sprawia, iż trudno zorientować się, które tradycje badawcze w sposób szczególny współtworzyły perspektywę badawczą Autorki. Zdarza się, iż niektóre wątki powtarzają się, np. odniesienie do tradycji Fritza Schütze pojawia się w obu podrozdziałach. To samo dotyczy hermeneutyki i fenomenologii. Myślę, że w treści obu podrozdziałów warto byłoby wskazać, co było metodą, a co techniką badawczą.

Być może dobrym rozwiązaniem, porządkującym strukturę metodologii badań własnych byłoby uznanie, iż wobec różnorodności teorii i praktyk badawczych skoncentrowanych na biografii, w których pod nazwą „biografia” kryją się różne konstrukty teoretyczne, warto posługiwać się określeniem „biograficznej perspektywy badawczej”, w ramach której możliwe są różne metody. Jest ona bowiem zależna od specyfiki dyscyplin naukowych wykorzystujących dane biograficzne (Urbaniak-Zajac 2011, s. 17).

„Metoda biograficzna nie jest metodą rozumianą jako układ czynności, jej specyfikę ma raczej określić przedmiot zainteresowania – biografia, ale okazuje się, że przedmiot również nie jest jednoznaczny” (Urbaniak-Zajac 2011, s. 17).

Warto byłoby także poświęcić więcej uwagi (w osobnym podrozdziale) analizowanym materiałom badawczym. W ich skład wchodzić powiem teksty źródłowe o różnym charakterze, tj. literackie, publicystyczne, naukowe i artystyczne. Dobrym pomysłem byłaby klasyfikacja uwypuklająca ich

odmienny cechy. W pracy brakuje mi także rozważań dotyczących zastosowanych narzędzi badawczych – czy Autorka wspomagała proces analizy innymi narzędziami niż te, odwołujące się do struktury analizy zaczerpniętą z ujęcia F. Schütze? Czy wszystkie źródła biograficzne były analizowane w ten sam sposób?

Sformułowane w pracy cele i problemy badawcze jasno wskazują kierunki poszukiwań badawczych – są one komplementarne z przyjętymi założeniami teoretycznymi i paradygmatycznymi. Myślę, że w celach badawczych, które powinny przyjmować formę równoważnika zdania, warto byłoby unikać pytań, której to formy używa się w problemach badawczych. Przykładowo cel piąty pracy mógłby brzmieć: „zrozumienie procesu konstytuowania się biografii Ryszarda Riedla w kontekście miejsca życia, kultury i czasu oraz rozpoznanie podejmowanych w tych kontekstach działań i aktywności artysty”.

Ostatnie dwa rozdziały pracy mają charakter empiryczny i są najbardziej rozbudowaną i jednocześnie najciekawszą częścią pracy Pani Dagmary Góreckiej. W pierwszej części Autorka (re)konstruuje biografię Ryszarda Riedla na podstawie wybranych tekstów źródłowych o charakterze opracowań naukowych, literatury biograficznej, filmów i innych źródeł internetowych. Ta część pracy ukazuje istotny kontekst dla dalszych analiz dostarczając informacji o życiu artysty, jego twórczości oraz podkreśla jego znaczenie w polskiej muzyce rockowej.

Druga część skoncentrowana jest na analizie tekstów piosenek i wierszy tworzonych przez Ryszarda Riedla. Autorka dokonuje także ich interpretacji. Jest to szczególnie interesująca część pracy, ponieważ ukazuje społeczny, osobisty kontekst ich powstania i tym samym pozwala na głębsze zrozumienie twórczości Ryszarda Riedla. Analiza i interpretacja tekstów jest twórcza i jest oryginalnym wkładem Autorki do biografistyki muzycznej przybliżającym życie jednego z najbardziej rozpoznawalnych muzyków w Polsce i idola wielu pokoleń. Systematyzacja i analiza tekstów powstałych na przełomie lat 70. i 90. dają

zdecydowanie pełniejszy obraz artysty i jego twórczości. Ukazane okresy i wydarzenia życiowe, do których nawiązuje muzyk, takie jak jego młodość, doświadczenia z uzależnieniami czy relacje z zespołem Dżem, są kluczowe dla zrozumienia biografii artysty. Analiza tekstów w kontekście czasów, w jakich powstawały, ukazuje odnoszenie się artysty do ówczesnej rzeczywistości społecznej i politycznej. Natomiast analiza tekstów w perspektywie biograficznej ukazuje, iż opisywane przez muzyka przeżycia tworzą uniwersalne przesłanki, które dotyczą szerokiego grona odbiorców. Zmiany odczytane z tekstów Riedla na przestrzeni lat mogą odzwierciedlać jego osobisty rozwój oraz zmiany w otaczającym go świecie.

W zakończeniu pracy podsumowującym główne refleksje, Autorka odpowiada na sformułowane problemy badawcze. Ukazują one, iż biografia Ryszarda Riedla jest nie tylko interesująca, ale także edukacyjna. Autorka sugeruje również możliwe kierunki dalszych badań. Interesujące jest także, jak biografia i twórczość muzyka wpłynęła na polską muzykę, a także jak teksty te mogą być odczytywane w kontekście współczesnych problemów społecznych? Porównanie Riedla z innymi artystami jego epoki pozwoliłoby na ukazanie szerszego kontekstu kulturowego biografii artysty.

Całość rozdziału jest dobrze skonstruowana, z wyraźnie zaznaczonymi rozdziałami i podrozdziałami, które umożliwiają płynne przechodzenie między wieloma aspektami analizy, co ułatwia rozumienie zarówno procesu analizy, jak i biografii artysty. Warto docenić także aneks, który zawiera informacje dotyczące autorstwa tekstów pisanych Ryszarda Riedla jak i utworów wykonywanych przez Wokalistę w zespole „Dżem”, a także poza nim oraz przedstawienie dorobku artystycznego Muzyka (z niewielkim błędem edycyjnym tabeli na str. 408).

Z perspektywy językowej i formalnej, recenzowana praca doktorska może być oceniona wysoko. Została napisana w przystępny sposób, co ułatwia jej

odbiór i sprawia, iż jest on interesujący dla czytelnika. W pracy pojawia się minimalna liczba błędów.

Konkluzja

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi aktami prawnymi, rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę kandydata do stopnia naukowego w danej dyscyplinie naukowej. Przedłożona do recenzji dysertacja autorstwa Pani Dagmary Góreckiej w pełni odpowiada tym kryteriom i spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2023 r., poz. 742). Jest wyrazem zapoznania się przez Autorki z bogatą literaturą przedmiotu, opanowania warsztatu metodologicznego i badawczego oraz samodzielności myślowej i refleksji. Wskazane przeze mnie w recenzji uwagi i sugestie mogą posłużyć Autorce na etapie przygotowania dysertacji doktorskiej do publikacji.

Wymienione walory stanowią podstawę do sformułowania wniosku o dopuszczenie Pani Dagmary Góreckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony. Dlatego też zgłaszam Radzie Dyscypliny Pedagogika Akademii WSB wnioszek o dopuszczenie Pani Dagmary Góreckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie składam także wniosek o wyróżnienie pracy doktorskiej. Przygotowana została na bardzo dobrych podstawach teoretycznych, metodologicznych i badawczych. Jest jednym z niewielu przykładów biografistyki muzycznej w Polsce. Przedstawiona w pracy analiza biografii Ryszarda Riedla, skoncentrowana na znaczeniu miejsca i cierpienia w procesie konstruowania tożsamości, stanowi oryginalne ujęcie historii życia i twórczości artysty. Dostarcza także cennych informacji na temat zjawisk kulturowych i społecznych w Polsce w latach 70-90. Nie ulega dla mnie wątpliwości, że praca powinna zostać opublikowana.

Bibliografia:

Demetrio, D. (2000) *Autobiografia. Terapeutyczny wymiar pisanie o sobie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Dubas, E. (2011) *Uczenie się z biografii Innych – wprowadzenie*. W: E. Dubas i W. Świtalski (red.) *Uczenie się z biografii innych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 5-11.

Dubas, E. i Świtalski, W. (red.) (2011a) *Uczenie się z (własnej) biografii*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Dubas, E. i Świtalski, W. (red.) (2011b) *Uczenie się z biografii innych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Miller N. (2024) *Auto/biografia w badaniach nad edukacją i uczeniem się całościowym*. „Teraźniejszość Człowiek Edukacja”, nr 1(21).

Skibińska, E. (2009) *Dydaktyka biograficzna – nowy obszar poznawczy andragogiki czy nowa utopia?* *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 2(46), 51-70.

Urbaniak-Zajac D. (2011), *Biograficzna perspektywa badawcza*, [w:] E. Dubas, W. Świtalski (red.), *Uczenie się z (własnej) biografii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.